

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi
Hippologenheten

K67

Examensarbete på kandidatnivå

2015

Synsätt på smittskydd i svenska häststall

Ellinor Fuchs

Uppsala

HANDLEDARE:

Handledare, veterinär Ulf Hedenström

Bitr. Handledare, tf statsveterinär SVA Gittan Gröndahl

Hippologiskt examensarbete (EX0497) omfattande 15 högskolepoäng ingår som en obligatorisk del i hippologutbildningen och syftar till att under handledning ge de studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Föreliggande uppsats är således ett studentarbete på nivå G2E och dess innehåll, resultat och slutsatser bör bedömas mot denna bakgrund.

SLU
Sveriges lantbruksuniversitet

*Synsätt på smittskydd i svenska
häststall*

Ellinor Fuchs

*Handledare Ulf Hedenström, Riksanläggningen Wången AB
Examinator Göran Dalin, SLU*

*Examensarbete inom hippologprogrammet, Flyinge/ Strömsholm/Wången 2014-2015
Fakulteten för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi
Hippologenheten
Kurskod: EX0497 Nivå G2E, 15 hp*

Nyckelord: Biosäkerhet, infektionssjukdomar, hästar, attityd

*Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>
Examensarbete K67 Uppsala 2015*

Innehållsförteckning

ABSTRACT	5
INTRODUKTION	5
TEORIAVSNITT	6
Några smittsamma sjukdomar	6
Virussjukdom – viros	7
Bakteriell sjukdom	8
Hudsjukdom	9
Mycket allvarlig virussjukdom	11
Indexfall av anmälningspliktiga djursjukdomar	11
Smittspridning och riskfaktorer av smitta	12
Zoonos och epizooti	13
Proaktivt smittskydd och åtgärder	14
Kontroll på flöden av hästar och människor	14
Karantän och isolering	15
Vaccinationer	15
Fler tidigare studier	15
Mina frågeställningar	16
MATERIAL OCH METOD	16
Fokusgrupper	16
Respondenter	17
Fokusgrupper - tillvägagångssätt	17
Transkribering	18
RESULTAT	18
Fokusgrupper – genomförande	18
Redovisning av fokusgruppdiskussionerna	19
Erfarenheter kring utbrott av smitta	19
Ordet smittskydd	20
Förkylningssymtom och agerande	20
Uppfattning kring allvarlig sjukdom	21
Utrustning	21
Nya djur och människor	22
Hinder för ett bättre smittskydd	24
Vaccination	24

Synsätt kring en smittskyddspolicy	25
Övriga reflektioner och synpunkter	25
DISKUSSION.....	27
Erfarenheter kring utbrott av smitta.....	27
Ordet smittskydd.....	27
Uppfattning kring allvarlig sjukdom.....	28
Utrustning	28
Nya djur och människor.....	28
Hinder för ett bättre smittskydd	29
Vaccination	30
Synsätt kring en smittskyddspolicy	30
Övriga reflektioner och synpunkter	31
Reflektion utifrån frågeställningar	32
Utveckling av material och metod	33
Framtida studier	33
Slutsats	33
FÖRFATTARENS TACK.....	34
REFERENSER	34
Litteratur	34
Böcker	35
Personliga meddelanden	35
Internet	35
Bilaga 1	37

ABSTRACT

Today there is a lot of knowledge and information regarding diseases, routines for infectious disease control and measures around contamination.

We also know that horse keepers are taking care of infectious disease control in many different ways, but what is it that determines their decision making concerning infectious disease control and what kind of mindset that affects infectious disease control?

The purpose of this study is to gain a deeper understanding and insight in horse keepers attitudes about infection control practices as well as hygienic routines in stables, i.e. control the flow of animals and humans, quarantine/isolation, basic hygiene, and see what kind of attitude that affects the level of disease control. The study is based on focus groups with a total of eight experienced horse keepers, from different equestrian sport disciplines; Icelandic horses, trotting horses and riding horses. Horse keepers are from Jämtland and Uppsala.

Results: Most horse keepers have a good attitude towards infectious disease control and there are also many who are trying to think about prevention when dealing with infectious diseases. Factors perceived as limitations in order to achieve a higher level of disease control are the stable site and the business economy.

Conclusion: In order to draw any major conclusions about the attitudes and approaches regarding the infectious disease control in Swedish horse stables, it would require a greater number of participants/respondents. My study provides more guidance of what one can assume to be the prevailing view in terms of infectious disease control in stables.

Keywords: equine infectious diseases, biosecurity, horse keepers.

INTRODUKTION

Idag finns det mycket kunskap och föreskrifter om hur man förebygger och åtgärdar smittsamma sjukdomar. Det vi vet är att smittsamma sjukdomar fortfarande sprider sig. Vilka faktorer kan det vara som grundar sig i att de smittsamma sjukdomar fortfarande sprider sig i Sverige, finns det något som går att studera kring hästhållares förebyggande och reaktiva arbete kring smittskydd.

En viktig del i smittskyddsprocessen med att minska risken för att smittsamma sjukdomar är det proaktiva arbetet (förebyggande arbete av att smittsamma sjukdomar inte angriper hästarna och anläggningen). Ather & Greene (2004) påstår att en rutin baserad på omtanke och noggrann hästvård samt sunt förnuft kan hålla hästen frisk och minska risken för insjuknande.

Våra val och vårt agerande (reaktivt arbete/aktivitet när smitta uppstår samt åtgärder som utfärdas) i vardagen med hästarna är avgörande för hur smitta påverkar omgivningen (Chenais et al. 2014). Mycket handlar också om kommunikationen mellan människor; bättre kommunikation kring smittor och smittskydd hjälper människor att motverka

eventuella kommande smittsamma sjukdomar och på sikt även gör att hästarna löper mindre riks att bli drabbade av någon smitta.

Det finns inga tidigare utförda studier på hästhållares attityder och synsätt vad gäller smittskydd. Inriktning på attityder och smittskydd har studerats inom grisproduktionen. Chenais et al. (2014) visar i studien genom intervjuer med grisbönder i Uganda, att vetenskapen kring sjukdomar och smittskydd inte är det som saknas utan stöd för att ändra attityd och beteende. Afrikansk svinpest är vanligt i Uganda och om den skulle minskas så skulle det utgöra en viktig del eftersom Uganda har den största grispopulationen i Östafrika. Deras slutsats, för att begränsa spridningen och de negativa socioekonomiska effekterna av sjukdomsutbrotten så behöver människornas beteende ändras (Chenais et al. 2014). Ernholm, Nörenmark & Frössling (2014) har även utfört en studie som ett delprojekt till ett större projekt (MSB). Det handlar om bönders uppfattningar och synsätt kring smittskydd inom olika djurbesättningar som får, get, gris, fjäderfä och nötkreatur. De har använt sig av metoden med fokusgrupper.

I denna kvalitativa studie undersöks hästhållares uppfattningar och synsätt kring smittskydd och hygien i svenska stall. Det undersöks även vad hästhållare önskar ha med i en smittskyddspolicy som hjälp för att undvika smitta på sina anläggningar. Valet av en kvalitativ studie gjordes för att lyfta förståelsen och beskrivningen, unika tankar och eventuellt det avvikande. Tanken var även att skapa en nyfikenhet om människors synsätt kring smittskydd. Valet av metod var tydligt när studie inte är ute efter att generalisera, utan vill komma åt det subjektiva synsättet vad gäller smittskydd.

Syftet med denna studie är att få en fördjupad förståelse och inblick i hästhållares attityder kring smittskydds- och hygienrutiner i stallar som t.ex. kontroll på flöden av djur och människor, karantän/isolering samt se vad det är för tankesätt som påverkar nivån av smittskyddet. Vilka tankar har respondenternas gällande smittskydds- och hygienrutiner och vad är det som styr deras beslut kring detta? Vilka faktorer upplevs begränsande för hästhållare vid förebyggandet av smitta?

TEORIAVSNITT

Några smittsamma sjukdomar

Detta är en kort sammanfattning av tre relativt vanliga infektionssjukdomar för att belysa deras olika allvarlighetsgrad, symtom och karaktär. Jag har även gjort en beskrivning av en mycket allvarlig virussjukdom, afrikansk hästpest, som exempel på en mycket smittsam och förödande sjukdom som vi verkligen inte vill få in i Sverige. Det är fler människor som skräms av kvarka än afrikansk hästpest och det är förmodligen på grund av att ”vi” ofta ser och hör talas om sjukdomen samt att afrikansk hästpest inte förekommer i Sverige. Detta är förståeligt men kvarka är mer som en allvarligare förkylning jämfört med t.ex. afrikansk hästpest där symtomen är mycket allvarliga (SVA 2015). Det skulle bli extrema konsekvenser om afrikansk hästpest kommer in och smittar våra djur i Sverige och detta är något som behöver upplysas så människor är ännu mer vaksamma och håller sig till sina hygien- och smittskyddsrutiner.

Det är viktigt att ha kunskap om dessa sjukdomar som tas upp nedan och även andra smittsamma sjukdomar för att veta hur man ska agera proaktivt och reaktivt. Kunskapen och hästhållares beteende är en av de avgörande delarna hur smittskyddet påverkas (Chenais et al. 2014).

Virussjukdom – viros

Det är vanligt att unga hästar blir förkylda eller får en luftvägsinfektion eftersom unga hästars immunförsvar inte hunnit utsättas för infektionsagens till en större del. Det är vanligt att infektionerna är virusorsakade som t.ex. hästinfluensa. Kvarka däremot orsakas av bakterier, men är en allvarlig luftvägssjukdom (SVA 2014).

Hästinfluensa

Influensa förekommer regelbundet och utsätter stora delar av världen för både hälso- och ekonomiska problem. Det är mellan 10–40 utbrott som har rapporterats årligen i Sverige det senaste decenniet, men mörkertalet tros vara stort även om denna sjukdom. Det är bara Nya Zeeland och Island som har klarat sig ifrån sjukdomen (Sjukdomsrapport 2011).

Senare delen av 1980-talet var det stora utbrott av A2 - viruset i Sydafrika och viruset kan ha introducerats i Sydafrika genom import av infekterade hästar från USA eller Europa. Det var även ett stort utbrott av influensa under 2003 i Sydafrika, där orsaken troligtvis också var av bristande åtgärder på smittskydd. Även 2007 var det utbrott i Australien och smittan tros spridits mellan hästar genom direkt kontakt från häst till häst, indirekt kontakt från människor, genom luftburen smitta från hostande häst och även från transporterande hästar (Landolt, Townsend & Lunn 2014), (Firestone et al. 2011). Under utbrottet var det några gårdar som hade en del åtgärder för smittskydd. De använde fotbad och detta resulterade till att färre gårdar blev drabbade av influensan (Firestone et al. 2011).

Symtom

Inkubationstiden för smittade och ovaccinerade hästar med hästinfluensa har ett kort förlopp och smittspridningen sker mycket snabbt. Det är oftast unga och äldre hästar som drabbas värst, hos vuxna hästarna är de akuta symtomen oftast över inom tio dagar. Inom 48 timmar får de infekterade hästarna hög feber och stora mängder av virus i den näsflödet (Bild. 1.) (Landolt, Townsend & Lunn 2014). De kliniska symtomen är feber som kan överstiga 41.1° C och febertopparna är som högst mellan 48 - 96 timmar efter att hästen har blivit infekterad. Vid samma skede är det vanligt att hästen börjar få torr hosta.

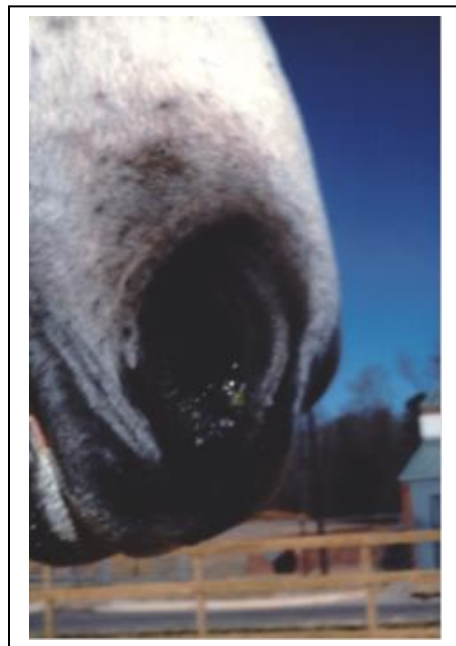

Bild. 1. Häst med mycket näsflöde är ett typiskt tecken för en infekterad häst med hästinfluensa. Foto: Dr. John Barnes.

Hästen kan även få någon febertopp ca sju dagar efter infektion och det är vanligt att de får nedsatt aptit (Landolt, Townsend & Lunn 2014).

Om hästar har liten eller ingen immunitet mot A2 – viruset kan de drabbas av kraftigare symtom med hög risk för komplikationer och ytterligare tids prestationsersättning. Det finns även symtom som kan vara mer otydliga eftersom hästarna har en viss immunitet genom vaccin eller tidigare insjuknande av hästinfluensa. Det finns ingen specifik behandling mot virusinfektionen men det finns vacciner (Sjukdomsrapport 2011).

Smittämne

Ekvint influensavirus typ A orsakar hästens influensa och viruset tillhör familjen Ortomyxovirus. Det finns ett begränsat antal subtyper som kopplas ihop med infektion av däggdjursarter. De är beroende på variationen av två ytproteiner (antigener), hemagglutinin (HA) och neuraminidas (NA). Virus med subtyper av H1, H2, H3, N1 och N2 har spridit sig brett hos människor i vissa delar av världen. Symtom, smittämne och smittvägar skiljer sig inte mycket ifrån den humana influensan.. Det finns två subtyper som angriper hästar; A1 (H7N7 eller A/equi 1) - denna virustyp har inte förekommit sedan 1970-talet, samt A2 (H3N8 eller A/equi 2) - där det finns en ursprunglig europeisk och en amerikansk gren av A2. Utifrån dessa har subgrupper utvecklats runt om i världen (Landolt, Townsend & Lunn 2014).

Smittvägar

Influensavirus överförs direkt eller indirekt via inredning, utrustning och människor. Det anges att smittan kan vara luftburen upp till 45 meter, vid en hostattack frigörs stora mängder virus i aerosoler. Därför är det viktigt att vara uppmärksam även på detta och använda karantän för nyanlända hästar och försöka ha dem längre bort från de andra hästarna (Sjukdomsrapport 2011). Vaccinerade hästar eller hästar som varit smittade tidigare utsöndrar inte lika mycket virus som en ovaccinerad häst. Viruset överlever kortare tid utanför hästen, i t.ex. två dagar i näsflöde och slem samt cirka tre dygn i vatten (SVA 2014). Det kan vara bra att se över hur många hästar som delar vattenkär i hagen och även där minska risken för smittspridning.

Vaccination

Det är vanligt att man vaccinerar sina hästar mot hästinfluensa men det är också som hästägare viktigt att följa upp vaccinationerna, hästar som ofta utsätts för smitta bör vaccineras oftare (Landolt, Townsend & Lunn 2014). På så sätt gör man hela hästnäringen en tjänst för minskad smittspridning som leder till en bättre hästvelfärd. Det finns olika vaccin mot olika subtyper av virus och idag är det rekommenderat att vaccinera mot A2 (H3N8 eller A/equi 2) (Landolt, Townsend & Lunn 2014).

Bakteriell sjukdom

Kvarka

I Sverige och övriga världen sker årligen utbrott av kvarka. Mellan åren 2002-2011 anmäldes i snitt cirka 71 utbrott av kvarka per år i Sverige. Mörkertalet av hästar som aldrig får diagnosen kvarka tros vara stort. Det är den första insjuknande hästen i ett stall som anmäls som ett utbrott, men utbrottet kan omfatta fler hästar. Sjukdomen är anmälningspliktig (SVA 2015).

Symtom

Hästarna får oftast hög feber ($>39^{\circ}\text{C}$) under 24-48 timmar innan hosta och näsflöde uppträder. Näsflöde som kan vara tunt och genomskinligt i början (kan förväxlas med virusinfektion) men blir sedan ofta varigt. Sjukdomen kan även ha ett förlopp med lindriga symtom som t.ex. hosta utan feber eller bara näsflöde. Unga hästar visar ofta allvarligare och långvarigare symtom än äldre hästar (SVA 2015).

Det är vanligt att de får svullna lymfknotor med bölder i huvud/halsområdet som kan spricka upp. Även sväljningssvårigheter som orsakas av förträngningar i övre luftvägarna och missljud vid andning kan uppstå (SVA 2015). Oftast läker sjukdomen ut spontant efter några veckor men det kan ta väldigt lång tid innan hela stallet är friskt eftersom sjukdomen sprids långsamt mellan hästarna (Sjukdomsrapport 2011).

Det rekommenderas att isolera stallet i 21 dagar efter det att sista hästen som insjuknade inte längre visar några symtom som feber och/eller varigt näsflöde (Sjukdomsrapport 2011). SVA rekommenderar fyra till sex veckors isoleringstid från att sista hästen inte visar några symtom och är frisk.

Smittämne

En betahemolyserande streptokock, *Streptococcus equi* (*S. equi*), orsakar kvarka och ger luftvägsinfektion och bölder i lymfknotorna (sjukdomsrapport 2011). Det finns även andra streptokocker (t.ex. *S. zooepidemicus*) som ofta förekommer i lågt antal i näsa och svalg hos friska hästar utan att orsaka sjukdom (SVA 2015).

Smittvägar

Sjukdomen sprids lätt och det beror på många faktorer. Kvarka kan vara svår att diagnosticera och det händer att det inte alltid tas prover på misstänkt smittförande hästar. Smittan kan även spridas genom otillräckliga smittskyddsrutiner, som rutiner kring nyanlända hästar. Samt genom tysta smittbärare som ofta inte identifieras. Idag är situationen i Sverige bekymmersam då sjukdomen sprids okontrollerbart, så därför är det extra viktigt att se över sina smittskyddsrutiner och beteendet kring dessa (Sjukdomsrapport 2011).

Vaccination

Intervacc är ett svenskt bolag verksamt inom biotekniksektorn som arbetar för att utveckla produkter inom djurhälsovården. Intervacc har i många år forskat och utfört kliniska prövningar för att hitta ett vaccin mot kvarka, Strangvac[®]. Under 2016 förväntas resultat publiceras för studierna och förhoppningen är att det kommer ut ett vaccin mot kvarka inom några år (Intervacc 2014).

Hudsjukdom

Ringorm (dermatofytos) hos häst

Bild. 2. Häst med ringorm. Foto: Carin Wränge.

Dermatofyter är en sorts mögelsvamp som ger håravfall och hudförändringar, se (Bild 2.). Det är framförallt två dermatofytarter som kopplas till häst och smittas vanligare mellan hästar än andra djurslag. Immunitet kan utvecklas hos häst (SVA 2014). Spridningen av svampsporer sker direkt mellan hästar eller indirekt via miljö och utrustning. Sporerne kan leva mycket länge i kvar i stallet vilket kan vara ett problem vid sanering. Ringorm är en zoonotisk sjukdom som är anmälningspliktig. Det är vanligast att de flesta fall diagnostiserats under höst och vinter eftersom fukt gynnar dermatofyterna men det sker även under hela året. En generell inkubationstid är på 14 dagar (SVA 2014).

Symtom

Hästarnas symtom varierar beroende på vilken art som de infekterats av, samt även individuellt mellan hästarna. Det vanligaste symtomen för ringorm är lindriga hudansvällningar där håret reser sig och sedan bildar krustor. De ramlar sedan av och bildar runda/ovala hårlösa partier i varierande storlek med torr eller fuktad yta som följd (Bild 2.). Dermatofyten *Trichophyton equinum* är en av de vanliga arterna som drabbar häst och ger allmänt en fuktigare infektion än den andra arten *Microsporum equinum*, som ger större partier med hårlösa fläckar med torrare yta (SVA 2014).

Smittämne

T. equinum och *M. equinum* smittar direkt mellan hästar och/eller indirekt via utrustning, stallinredning eller ryttarens kläder m.fl. De vanligaste områdena som blir smittade är vid sadelområdet, huvudet och halsen, men även på övriga delar av kroppen. Detta beror på att man har lånat utrustning av en smittförande häst och svampen trivs bra där eftersom det blir fuktigt och varmt (SVA 2014).

Smittvägar

Svampen bildar sporer vid infektion och när dessa ramlar av hästen eller fastnar på inredning eller utrustning, kan sporerne leva vidare i månader upp till år för att sedan på nytt infektera nya mottagliga hästar. Därför rekommenderas det att nya hästar får stå i ett karantänsstall i tre veckor, under den tiden har den generella inkubationstiden för de flesta sjukdomar passerat. Vid isolering av hästar bör de skötas separat med antingen egen personal eller genom att skötseln av de smittade hästarna sker sist så det finns möjlighet till klädombyte vid hantering av dessa hästar och de friska hästarna. Genom uppställning med hästarna på detta sätt förhindras smittspridning samt att det blir lättare med sanering av stall (SVA 2014). Saneringen bör göras ordentligt och i samband med

behandling av hästar. Det är viktigt att hela stallet med utrustning saneras och även vid andra platser, som hästtransport om smittade hästar har vistats på dessa platser (SVA 2014).

Det är bra att tänka till en gång extra med sina smittskyddsrutiner och vid hanteringen av smittade hästar samt att ha vetskapen om att ringorm även kan smitta från djur till människa. De som framförallt drabbas är barn, individer med nedsatt immunförsvar samt äldre människor. Symtomen är oftast lindriga med små hudförändringar som ringformade och ibland fjällande skadeområden (SVA 2014).

Mycket allvarlig virussjukdom

Afrikansk Hästpest

Afrikansk hästpest är en epizootisk virussjukdom som är anmälningspliktig. Sjukdomen sprids framförallt genom blodsugande insekter, svidknott. I Sverige har sjukdomen aldrig påvisats men idag drabbar den främst hästar i Afrika (Sydafrika) (SVA 2015).

Symtom

Sjukdomen uppträder i fyra olika former beroende bland annat på det drabbade djurets immunologiska status samt virusets egenskaper. De kliniska symtomen kan variera i kombination med olika symtom som enbart feber och feber i kombination med vätskeutträde och blödningar i vävnaden. Hästarna kan få svullnader på huvudet, halsen, vid bogen och buken. Vid svåra symtom får hästen skummande ödemvätska från näsborrarna, vätskeansamlingar i lungor, hosta och svår andnöd (SVA 2015).

Smittämne

Orbivirus är viruset som orsakar afrikansk hästpest.

Smittvägar

Afrikansk hästpest smittar och sprids via svidknott. Idag vet man inte om svenska svidknott kan fungera som smittspridare. Infekterade hästar har virus i blod, vävnader och kroppsvätskor (inklusive sperma), men utgör ingen smittrisk via direktkontakt (SVA 2015).

Indexfall av anmälningspliktiga djursjukdomar

Definition:

”Indexfall: det fall av en anmälningspliktig djursjukdom eller ett anmälningspliktigt smittämne som först konstateras under en sammanhängande smittperiod hos en art i en besättning, i en anläggning, hos bin i ett bisamhälle, hos vilt i en kommun, hos vild fisk, vilda blötdjur eller vilda kräfdjur i ett vattenområde eller hos sällskapsdjur i samma hushåll.” (Jordbruksverket 2013).

Här nedan i (tabell 1) visas en sammanställning av en del av de inrapporterade indexfallen från år 2009-2014 (Jordbruksverket 2015). Tabellen visar att indexfallen har varierar mellan åren. Det finns ett mörkertal av indexfall som inte rapporteras av olika

skäl och det är svårt att ta reda på varför (SVA 2011). Forskning och arbete med smittskydd och attityder bör därför fortsätta tills minskningen av indexfall är konstant över åren.

Tabell 1. Sammanställning, indexfall av sjukdomar hos svenska hästar 2009-2014

Sjukdomar	År 2014	År 2013	År 2012	År 2011	År 2010	År 2009
Salmonellainfektion	-	1	-	5	2	8
MRSA	9	1	2	2	6	2
Hästinfluensa	7	6	2	15	2	8
Kvarka	45	22	30	47	41	28
Virusabort	4	12	8	13	9	22
Virusarterit (EVA)	-	-	4	2	4	3

(Jordbruksverket 2015)

Smittspridning och riskfaktorer av smitta

Följande grupper av hästar utgör en högre risk för att sprida smitta:

- Hästar som har vistats på djursjukhus och som har haft en stor kontaktyta mot andra hästar. De har också oftast nedsatt immunförsvar på grund av sjukdom och stress vilket leder till högre risk för att de kan vara smittbärare (Universitetsdjursjukhuset 2015).
- Unghästar (under fyra år) innebär en högre smittrisk på grund av att deras immunförsvar inte är fullt utvecklat. Vid sjukdom kan de utsöndra mer smittämnen än äldre hästar (Gröndahl 2014, pers. medd.).
- Hästar som transporterats långt och/-eller i många timmar och/-eller transporterats med kommersiella transporter som har haft en stor kontaktyta mot andra hästar. Detta leder till att de påverkas av stress och får ett nedsatt immunförsvar, vilket leder till att de lättare tar upp och sprider smitta (Gröndahl 2014, pers. medd.).
- Hästar som anländer från stora anläggningar har också varit utsatta för en stor kontaktyta mot andra hästar (Ather & Greene 2004).

Här nedan i (tabell 2) sammanställs riskfaktorer och risknivåer av smittspridning på en anläggning. Den beskriver även lägre- respektive högre smittrisk på en anläggning (Ather & Greene 2004).

Tabell 2. Riskfaktorer och risknivåer av smittspridning på en anläggning

Påverkande riskfaktorer	Lägre risk	Högre risk

Flödet avbesökare och kunder	Djuren används för privat bruk. Det kommer inga besökare eller kunder till gården.	Det kommer och går många besökare samt kunder på anläggningen och det anordnas t.ex. rundvandring, ridturer och kurser.
Djur och människor på anläggningen	Hästarna transporteras inte iväg om det inte är nödvändigt. De lever året om på gården. Inga människor kommer till gården.	Hästarna vistas ihop med andra djur. Anställda och kunder vistas i samma lokaler.
Antal och användningsområde av hästarna	Det finns en eller två hästar på anläggningen och de används bara för privat bruk.	Det finns många hästar på anläggningen: avelsston, verksamhetshästar, unghästar och hingstar.
Delta i evenemang eller tävlingar	Hästarna deltar aldrig på några evenemang eller tävlingar.	Några hästar deltar regelbundet på evenemang eller tävlingar, de träffar andra hästar samt äter och dricker ur samma vatten- och fodertråg.
Typ av verksamhet	Det finns ingen verksamhet på anläggningen som innebär kontakt med andra besättningar.	Blandad verksamhet på anläggningen: saluhästar, uppfödning, inhysning. Mer än 20 hästar.
Internationell aktivitet	Varken hästhållaren eller hästarna resen utomlands. Det sker ingen frakt av sperma.	Det sker regelbundna internationella resor från landet, samt försäljning och inköp av sperma sker internationellt.
Skötsel av hästarna	Det är bara hästhållaren som sköter/vårdar hästarna.	Många sköter/vårdar hästarna på anläggningen.
Utrustningen	Hästhållaren sköter om och äger utrustningen till hästarna. Utrustningen delas ej mellan hästarna	Utrustningen delas mellan olika hästar och rengörs ej emellan.
Vaccination	Hästarna vaccineras regelbundet efter veterinärens anvisningar.	Hästarna vaccineras ej.
Avmaskning	Strategisk avmaskning sker.	Hästarna avmaskas ej.

(Ather & Greene 2004).

Zoonos och epizooti

Zoonos är en sjukdom som smittar mellan djur och människor. De orsakas av olika smittämnen som bakterier, virus, parasiter och svampar.

Överföringen kan ske mellan djur och människa genom direktkontakt samt vid indirekt kontakt, t.ex. genom insektsbett. Exempel på zoonoser är ringorm och vid misstanke om ringorm eller om några andra zoonoser hos djur eller människa ska man kontakta veterinär eller läkare (Jordbruksverket 2014).

Epizooti är en allvarlig smittsam djursjukdom som i en del fall också kan vara farlig för människor. Det finns en speciell lagstiftning för dessa sjukdomar och vid misstänkt smitta av djur ska det anmälas direkt till veterinär (SVA 2015).

Proaktivt smittskydd och åtgärder

Det finns många fördelar med det förebyggande - proaktiva - smittskyddet som begränsar smittsamma sjukdomar. En bra rutin i stallet med tanke på genomtänkt skötsel, sanering och sunt förnuft minskar risken för hästar att drabbas av smittsam sjukdom (Ather & Greene 2004).

- Många sjukdomar medför någon form av lidande för de sjuka hästarna, som t.ex. stress och smärta. Sjukdomsfallen kan minska med ett bra smittskydd samt att det medför en positiv inverkan för hela djurvälkommen (Smittsäkra 2015).
- Lönsamheten minskar för verksamheten om det finns sjukdomsfall på anläggningen (Smittsäkra 2015). Det proaktiva arbetet till att förhindra smittsamma sjukdomar har en positiv inverkan genom minskad användning av antibiotika. Vilket leder till att risken för överföringen av antibiotikaresistenta bakterier som MRSA minskar samt lägre risk för utveckling av antibiotikaresistens (Smittsäkra 2015). En låg förekomst av zoonoser eller epizooti gynnar inte bara djurhälsan utan även arbetsmiljön samt minskar risken för att någon ska drabbas av sjukdom efter kontakt med djuren på anläggningen (Smittsäkra 2015).

Kontroll på flöden av hästar och människor

- Se över kontakten mellan de stationära och de besökande hästarna. Ett gäststall och avskild utevistelse rekommenderas under de första veckorna för nyinkomna hästar samt hästar som anlant från djursjukhus (Universitetsdjursjukhuset 2015).
- De stationära hästarna bör hållas åtskilda i olika gruppställningar som t.ex. unghästar, tävlande/resande hästar, träningshästar samt dräktiga ston (Ather & Greene 2004).

Beroende på anläggning och verksamhet är flödet av människor varierande:

- Vid besök på ett stall – tänk på basala hygienrutiner: ha rena kläder, rengjorda skor som gärna kan vara desinficerade och framförallt tänkt på att tvätta händerna. Efter besöket tvätta händerna igen, byt kläder och rengör dina skor (Ather & Greene 2004).
- Genom att minimera besökares kontakter med de stationära hästarna på anläggningen, förebygger och minskar man överföringen av smitta (Rosanowski et al. 2012).

- Det finns många olika grupper av besökare som påverkar smittspridningen på en anläggning: veterinärer, hästtandläkare, hästhållare, instruktörer, tränare, hästbehandlare (terapeuter) och övriga (publik, vänner, anläggningsskötare etc.) (Rosanowski et al. 2012).

Karantän och isolering

Det innebär högre smittrisk när nyanlända hästar kommer till stallet. Därför är det lämpligt att ha som rutin att använda sig av ett avskilt och separat stall som karantän för nya hästar. Den nya hästen bör alltid vara avskild från de andra hästarna i minst tre veckor, för att vara säker på att smitta inte överförs. Under denna tid hinner de flesta infektionssjukdomar bryta ut och kan åtgärdas (SVA 2015). Om det skulle vara så att man inte tycker att inkubationstiden stämmer överens med det tillfälle som man tror att hästen smittades, så kan det varar så att t.ex. sporer kan ligga länge latent i miljön och sedan infektera andra hästar och inte alltid bara genom yttre kontakt (SVA 2015). För att minska smittspridning bör hästen skötas separat under denna tid (Ather & Greene 2004).

Vaccinationer

Disciplinerna som var med i studien har alla regler kring vaccinering för hästar som ska tävlas. Startande hästar ska vara vaccinerade mot hästinfluensa A2.

Läs mer om STs regler gällande vaccinationer:

<https://www.travsport.se/artikel/vaccinering>

Läs mer om SvRFs regler gällande vaccinationer: <http://www3.ridsport.se/Tavling/Vill-du-borja-tavla/Vaccinationer/>

Läs mer om SIFs regler gällande vaccinationer:

https://www.feif.org/files/documents/FEIF_Rules_Regulations2016_1.pdf

Det finns även vaccin för häst mot andra smittämnen som t.ex. abortvirus, stelkramp (tetanus) samt botulism och dessa diskuterades en del under fokusgrupperna. Se nedan i resultatdelen.

Fler tidigare studier

Tools for Promoting Biosecurity in Vermont's Equine Community, är en artikel där de har tagit fram verktyg och kontrollprogram för en hästverksamhet som vill arbeta och förändra det proaktiva arbetet med smittskydd. De skriver om infektionssjukdomar, vilka rutiner som en anläggning kan ha och hur man kan ändra på de sämre rutinerna samt hur sjukdomar ofta blir introducerade till anläggningen (Ather & Greene 2004).

En stärkt vetenskaplig bas för veterinär sjukdomsberedskap, är ett projekt som har genomförts i tre delprojekt. Det övergripande syftet var att vidareutveckla och lyfta fram

beredskapen mot smittsamma djursjukdomar. Inom svenska djurbesättningar har detaljerad kunskap om smittskyddet inhämtats. Ett verktyg har utvecklats för att simulera sjukdomsutbrott och detta baserades på kunskapsunderlaget och data över djurbesättningar och djurförflyttningar (MSB).

Rosanowski et al. (2012) genomförde en undersökning för att undersöka biosäkerheten/smittskyddet när det gäller icke-kommersiella anläggningar på Nya Zeeland. De ville ta reda på hur många och vilka som besökte anläggningen samt eventuella regelverk som besökarna var tvungna att följa innan de kom i kontakt med de stationära hästarna samt vilka smittskyddsrutiner som följdes. De skickade ut en enkät till totalt 791 respondenter och 95 % hade i alla fall en smittskyddsrutin för nya hästar. Det var bara 31 % som isolerade nyanlända hästar i mer än fyra dagar och det var få som tittade efter kliniska symtom efter infektionssjukdom (Rosanowski et al. 2012).

Mina frågeställningar

Vilka tankar har respondenternas gällande smittskydd- och hygienrutiner och vad är det som styr deras beslut kring detta? Vilka faktorer upplevs begränsande för hästhållare vid förebyggandet av smitta?

MATERIAL OCH METOD

Studien baseras på gruppinterjuver s.k. fokusgrupper - semistrukturell intervjuguide och metoden valdes till analys av attityder och synsätt inom smittskydd i svenska häststall (Wibeck 2010).

Fokusgrupper

Vad är en fokusgrupp?

Det är en grupp människor som samlas för att diskutera ett redan givet ämne under en begränsad tid. Gruppen och diskussionen leds av samtalsledaren en s.k. moderator. Moderatoren är ingen traditionell intervjuare, utan styr in gruppen på samtalsämnet som sedan får diskuteras fritt av gruppens respondenter. Ordet fokusgrupp indikerar att diskussionen diskuteras om ett angivet ämne (Wibeck 2010).

Fokusgrupper har mestadels används inom marknadsundersökningar, men på senare tid också använts inom samhällsvetenskaplig forskning. Antalet respondenter i en fokusgrupp bör vara minst fyra och max sex personer. Detta för att alla respondenter skall få tillräckligt med utrymme för diskussion under den begränsade tiden. Antalet fokusgrupper baseras på studiens omfattning och resurser (Wibeck 2010).

Fokusgrupper används för att studera människors uppfattningar, attityder och värderingar inför ett speciellt ämne. Arbetet handlar om att: rekrytera lämpliga respondenter till gruppdiskussionerna, observatör som antecknar och ser över integrationen inom gruppen,

utarbete ett stimulusmaterial och en frågeguide, leda gruppdiskussionen, spela in och transkribera samt därefter analysera data (Wibeck 2010).

Respondenter

Målet var att totalt åtta stycken respondenter med olika inriktning inom hästsporten såsom travhästar, islandshästar och ridhästar skulle delta i fokusgrupperna.

Respondenterna uppfyllde följande krav: Hästhållare eller likvärdig person med ett hästantal på minst 15 st hästar i olika åldrar och kön, utbildningsverksamhet eller träningsverksamhet, besättningsstorlek samt närliggande verksamhet till Uppsala län och Jämtlands län tillfrågas. Respondenterna kring Uppsala- och Jämtlands län tillfrågades p.g.a. att respondenterna var i de län där det var mest praktiskt att utföra fokusgrupperna för moderatorn, Ellinor Fuchs. Det medförde även att resekostnaden kunde hållas nere. Enligt Wibeck (2010) var det lämpligt att uppnå en så heterogen gruppammansättning som möjligt med lika många kvinnor som män, för att detta gör att resultatet inte bara är inriktat efter kvinnors synsätt på smittskydd.

Respondenterna i gruppen har oftast en begränsad sammansättning utifrån urvalet och det innebär att respondenterna hade ett intresse eller erfarenhet av diskussionsämnet (Gillham 2008). Alla respondenter är anonyma.

Fokusgrupper - tillvägagångssätt

Respondenternas delades upp i två grupper med tre hästhållare i varje grupp samt en moderator. Observatör eller handledares deltagande: Ulf Hedenström, rådgivare/behandlande veterinär i Jämtland och biträdande handledare Gittan Gröndahl, tf statsveterinär och forskare, valdes bort eftersom de hade kunnat påverka respondenternas svar och sedan mitt resultat.

Fokusgrupp1 hade mötesplats på Wången och fokusgrupp2 var på SVA i Uppsala och varje möte pågick i ungefär 1,5 timme.

Förtydligande kring respondenter och citering:

Moderator – Ellinor Fuchs

Respondenter i Fokusgrupp 1 Wången

Trav1 – Respondent från travhäst

Rid1 – Respondent från ridhäst

Island1 – Respondent från islandshäst

Respondenter i Fokusgrupp 2 SVA

Rid2 – Respondent från ridhäst

Rid3 – Respondent från ridhäst

Island2 – Respondent från islandshäst

Vid varje möte gavs en allmän introduktion och efter det diskuterades det tydliga specificerande ämnet smittskydd i diskussionsgrupperna (Gillham 2008). Det var ett antal förutbestämda frågor som dock inte visades för respondenterna, utan ställdes av moderatorn under diskussionen. Diskussionsgrupperna spelades in och analyserades samt transkribering utfördes (Wibeck 2010).

Nyckelfrågorna handlar om respondenternas åsikter och tankar kring:

- Flödet av djur och människor
- Vaccinationer
- Rutiner och utrustning
- Smittsamma sjukdomar

Öppningsfråga:

- Vad tänker ni på när ni hör ordet smittskydd?

Nyckelfråga:

Vad tycker ni att hästhållare uppfattar som hinder för att ordna en högre nivå av smittskydd och hygien på en anläggning?

Transkribering

Svaren av de två fokusgrupperna har transkriberats. Enligt Wibeck (2010) finns det tre olika transkriberingsnivåer. Nivå I är den mest detaljerade nivån i talspråksform, där allt som sägs skrivs ner, även betonade ord, pauser m.m. Nivå II är också ordagrann. Felstarter och omtagningar skrivs ut och även konventionell stavning används. Nivå III är skriftspråksnormerad. Felstarter och omtagningar har tagits bort och texten består av hela meningar. Det är innehållet som är det huvudsakliga syftet med denna nivå. I denna studie har transkriberingen utförts genom Nivå III eftersom syftet har varit att studera innehållet som har sagts.

Enligt Gillham (2008) utgår man ifrån frågeställningarna från transkriberingen och sedan kategoriseras citaten/svaren. Svaren delas in i kategorier utifrån frågeguiden som baserats på teoriavsnittet (Lundesjö-Kvart 2013). Även övrig reflektion är med i resultatdelen. I denna del redovisas vilka synsätt och tankar som uppstod under fokusgrupperna och det används citat som förtydligande. Mina egna synpunkter kring deras tankar tas upp senare i diskussionen. Då urvalet av respondenter är litet och inte representativt, går det inte att dra några generella slutsatser från detta resultat. Tanken är inte heller att jämföra de olika disciplinerna (hästsporterna) med varandra, utan att få fram alla åsikter och synsätt kring smittskydd.

RESULTAT

Fokusgrupper – genomförande

Fokusgrupp 1 samlades 18 december 2014 på Wångens travskola utanför Östersund. Det var tre respondenter från följande inriktning inom hästsporten: travhästar, islandshästar och ridhästar som benämndes i redovisningen. Två kvinnor och en man deltog och en den fjärde respondenter fick tyvärr förhinder och därför inte kunde delta. Det var en moderator som ledde diskussionen. Ingen observatör användes på grund av ett litet urval med respondenter och syftet med studien var inte att se över integrationen i gruppen. Moderatören förde en del anteckningar under diskussionen.

Fokusgrupp 2 genomfördes 8 januari 2015 på SVA i Uppsala. Det var tre respondenter, två från ridhäst och en från islandshäst. Alla tre respondenterna var kvinnor. Det var tyvärr en respondent som fick förhinder och därför inte kunde delta. Resterande upplägg utfördes som i fokusgrupp 1.

Varje gruppdiskussion varade i ca 1,5 timme.

Redovisning av fokusgruppdiskussionerna

Erfarenheter kring utbrott av smitta

”Moderatören – Har ni några erfarenheter av smittoutbrott som drabbat anläggningar, inte bara förkylning utan allvarligare skada och hur det då har påverkat verksamheten?”

”Trav1- hmm hehe (skratt där hon känner igen sig i situationen) ja vi har ju ett ganska nyligen utbrott av ringorm, väldigt trevligt (med sarkastisk röst), det händer ofta på vintern och hösten men det är ju inte egentligen någon stor grej när de får ringorm, hästen går ju inte och dör men det blir ju lite problematiskt med allt runt omkring. Men eftersom att vi har haft hästen isolerad och den har stått ganska nära verksamhetsstallet så vi har givit instruktioner till alla att de ska tvätta sina kläder när de åker häriifrån, tvätta händerna när de kommer och går samt mellan att de klappar olika hästar och borstarna har varit uppdelade och tvättade lite mer än vanligt.”

Alla respondenterna har varit utsatta för eller haft erfarenhet av något slag av sjukdomsutbrott. De återkommande svaren var att de har varit utsatta för ringorm av någon form. Det är också några respondenter vars hästar hade fått någon form av virus och flera hästar som hade insjuknat.

Det var även en respondent som hade erfarenhet av att andra anläggningar blivit drabbade och behövt isolera sina anläggningar.

”Rid2 - nej vi har inte behövt stänga. Moderatören- vet ni någon annan som har drabbats? Rid2 -ja men grannstallet har behövt stängas så vi har fått stänga ute dem från vår anläggning. Vi hade en anställd tjej förut som hade något sjukdomsutbrott där hon jobbade men det var inte kvarka, så när hon skulle komma till oss och jobba efter att hon varit där så fick hon duscha och byta kläder varje gång och det var ju väldigt bökit. Så då fick vi ta åtgärder för det i alla fall.”

Ordet smittskydd

”Moderatorn - när ni hör ordet smittskydd vad tänker ni på då?”

”Rid1- ja det berör ju allt möjligt, ja smitta är ju inte bara ringorm, kvarka och det som vi har pratat om, kläder osv. Det är ju också parasiter och hur man sköter rutiner runt det.”

”Trav1- Tänker kliniskt, tvätta, isolera och hålla rent och fräscht och informera. Det är smittskydd för mig.”

”Island1- Men vad gäller smittskydd som ni har sagt så gäller det att skapa en så bra miljö som möjligt på gården för att besökare ska kunna gå in i stallet och t.ex. kunna tvätta händerna och också kunna gå därifrån skapligt rena.”

”Rid3 - jag tänker jättebra, Viktigt. Moderatorn- vad innebär det för dig? (Rid2- hoppar in) hur man ska bete sig och hur man ska hantera det på ett bra sätt. Rid3 – ja precis och att man gör det.”

”Island2- jag tänker samma sak men jag tänker också på att det är jobbigt och tar så mycket tid men jag vet också att det är viktigt. Jag tänker bara ÅH GUD jag vill inte råka ut för något. Moderatorn - vad tänker du på som är konkret jobbigt? Island2 - jag tänker på det som du säger Rid2, att man måste byta kläder innan man ska till stallet och duscha, allt blir så mycket jobbigare men det är ju det man får göra.”

Det kommer fram många synpunkter och reflektioner. De flesta av respondenterna hade en positiv inställning till associationen smittskydd.

Förkylningssymtom och agerande

”Moderatorn- ja lite förkylningssymtom, vad tycker ni, var går gränsen och var går gränsen med att inte åka iväg med hästen eller ta in någon till anläggningen? Hur ser ni på det?”

”Island1- jag tycker att jag har varit väldigt skonsam i olika åkommor tills i höstas/vintras, då var det sammanlagt åtta hästar som började med hög feber men inget snor och de åt ingenting. Veterinärerna sa inte att jag behövde stänga ner verksamheten eftersom de inte hittade någonting men vi bestämde oss för att isolera, tog inte emot några hästar och lämnade inte iväg någon häst under 6-7 veckors period. Det var troligtvis något nytt virus eftersom de inte visste vad det var.”

”Moderatorn - Hur tänker du Trav1? Ja vi brukar ju ta tempen men om man håller sig till rutinen och alla vet om de hästar som har högre temp och de som

har lägre temp, så har man ett bra läge att utgå ifrån eftersom om en häst med låg temp har mycket förhöjd temp så märker man det fort vid tempning. Man kan vara steget före om man håller sig till rutinen och nu har vi också börjat med att ta pulsen på hästarna och med det kan vi se om den har gått upp med 10-15 slag i vilopuls är det bäst för den hästen att vila den dagen.”

”Moderatorn - tittar ni på andra symtom än febern?”

”Rid3- näsflöde och allmäntillstånd. Rid2- tar dit veterinären om det blir sämre.”

Det är en del respondenter som inte separerar hästarna vid förhöjd kroppstemperatur om hästarna inte visar även andra symtom. Island1 påvisar att de arbetar förebyggande och det gör även Trav1.

Uppfattning kring allvarlig sjukdom

”Moderatorn - vad skulle ni uppfatta som en allvarlig smittsjukdom och vad ”oroar” er mest?”

”Island1 – även fast det finns andra sjukdomar på listan så är det kvarka som är mest kostsam.”

”Trav1 – Man kan hellre få andra sjukdomar och till och med lite A2 men verkligen inte kvarka. Nej usch!”

Det var tydligt att alla var ”rädda” och oroliga för kvarka. En respondent hade inte upplevt kvarka som lika förödande som de andra respondenterna förväntade sig att kvarka ska vara. De isolerade hästen i ett tidigt stadie och sedan var det inga fler hästar som insjuknade. De var snabba på att utföra åtgärder och det var troligtvis det som ledde till att inga fler hästar insjuknade.

Utrustning

”Moderatorn - hur tänker ni kring utrustning till hästarna?”

”Rid1- Vi har utrustning till varje häst på ridskolan och 2010 när vi hade utbrott av Ringorm så hade vi borstarna i en korg eftersom det är smidigt. Men när jag började så sa jag STOPP och att alla hästar måste ha en egen påse med borstar. En del hästar har två sadlar, dressyrsadel och hoppssadel men då byter vi schabrak och putsar sadeln emellan varje häst.”

”Island1- vi har några sadlar som används på flera hästar, det finns ingen möjlighet att ha en sadel till varje träningshäst. Likaså för borstar och tränsen.”

”Island2- inackorderingarna har sina grejer i ett annat stall och de har egna grejer men de hänger tillsammans i sadelkammaren. Jag och mamma har våra hästar i ett eget stall och vi har samma utrustning till alla.”

Respondenterna visade en markant skillnad i om de använde separat utrustning. Det finns en markant skillnad mellan trav- och islandsinriktningen. Rid1 arbetar både proaktivt och reaktivt med smittskydd.

Nya djur och människor

”Moderatorn - Flöden av nya djur och människor i stallet, hur kan rutinerna se ut?”

”Trav1 - det här fallet var det jag själv som skulle ta upp hästen till skolan men ägaren ringer och säger när hästen är på hästbussen och att hästen har ringorm (åh vi andra suckar), men min plan var redan att isolera hästen eftersom det är en hingst och den ska inte vara i samma stall som verksamhetshästarna kommer till ett nytt ställe och vi brukar alltid isolera nya hästar som kommer från ett annat stall. Men min första tanke var att hästen är snart här och hur ska jag göra nu.”

”Island1- egentligen är det inget annorlunda, men det som du sa tidigare Trav1 hur ni har med nya hästar är nog ett bra sätt. Man ska hålla sig till sina rutiner och kanske skärpa sig lite där, i alla fall i vår verksamhet.”

”Rid1- ja det funderar jag också på – för vi har ju välkomstbrev, att så här fungerar det på vår ridskola, men då står det mest om praktiska saker kring ridlektioner men man kanske ska skriva mer om smittskydd så kan man få bort mer. Vi har varit väldigt förskonade men det är en väldigt lätt grej att göra och man kan påminna om att vi tog upp det i brevet.”

Här tänker även Rid1 kring informationen om smittskydd till besökare och elever som kommer till ridskolan.

”Island1 – Hur många är det som besöker er verksamhet Rid1?”

”Rid1 – ja men det är ju väldigt många och att det är dagligen flera utomstående som använder ridhuset. Men det är inte så många som använder stallet. Men det är ju så att vi erbjuder boxar när vi har kurs. Men nu hänvisar vi till de uteboxarna som är två stycken.”

”Trav1- Ja då har man möjlighet att städa det stallet ordentligt om det skulle vara något som man behöver städa ut och att man har stallet i det syftet till nya hästar och smitta. Men ofta i travet så har vi bra regler om att tvätta stallarna och om det kommer personer som ska träna på banan så har vi ett stall med åtta boxar som de kan stå i. Men sen ska de ju duscha när de har tränat och då lånar de våra duschar inne i skolstallet och då har vi problemet där i stället. Det går att hänvisa de som kommer och ska vara med i skolverksamheten till ett stall längre

bort och de kan använda duscharna där, men vart ska man dra gränsen..? Vi vill ju att de också ska känna sig involverade i verksamheten och inte vara så långt ifrån oss andra med sina hästar.”

Trav1 reflekterar över nya hästar och människor och det framgår i diskussionen att hen har tänkt över problemet, men inte vetat hur hen ska lösa det med nya gästande hästar och elever. Ett smittskyddsproblem är att hem framhåller att de duschar hästarna på ett gemensamt ställe, Smittskyddet blir litet eftersatt när hen säger att de kan duscha hästarna i deras verksamhets stall.

”Rid2 - Men alla tävlar hos oss hela tiden så jag vill att om en ny häst (inackordering) kommer ska den kolla masken för det vill man inte heller få in. Sen så får de också skriva under ett papper som intygar att de har vaccinerat sina hästar och att de är friska. Island2- har ni bara hästar som kommer och tränar hos er över dagen. Rid2 - ja för det mesta. Island2 - ja för vi har problem att hästarna ska sova över när det är kurs och ibland så måste vi ta in dem i vårt stall eftersom det är fullt i gäststallet. Rid2 under en tävlingshelg lånar vi ut gäststallet, men om det blir fullt kan vi låna ut en till box på anläggningen men den har galler och det måste vara stängt under hela tiden som hästen är där och att vi har hela väggar mellan boxarna så de kan inte nosa på varandra. Sen gör vi rent alla boxarna.”

I denna diskussion mellan Rid2 och Island2 märks en markant skillnad på hur respondenterna arbetar med smittskydd. Det skiljer mellan vilka risker de är villiga att ta på sin anläggning.

”Rid2 - jag tycker inte att det är ett problem att ta in en häst, men någonstans så behöver man lita på ägaren till hästen och sen får man säkert ett intyg på att hästen är frisk. Jag kan tänka mig att vi har lite olika eftersom du kommer ifrån ett ridskolestall Rid3 och jag från ett tävlingsstall och att vi har lite olika tankesätt liksom. Rid3 - men jag vet inte för det har vi nog inte. Rid2 - men vi har ju samma personer hela tiden, men vi kan inte alltid håll koll på dem heller heheh..”

”Rid3 - såhär tänker jag när du säger sådär att det har vi nog inte för vi har också personer med hästar utifrån och dem hästarna måste vara vaccinerade. Vi har ju inte så mycket byten på våra hästar, det skulle vara någon privathäst någon gång men det är sällan. Så vi har inte riktigt det problemet men däremot så kan det vara folk som rider på flera ridskolor och om det är någon häst som får feber i stallet så sätter vi direkt upp lappar om det på stalldörrarna. Men sen är det också lite upp till de personer som kommer hit. Så det är nog snarare personerna som är vårt största problem.”

Det är flera respondenter som har ett karantänsstall, uteboxar eller som har tänkt bygga uteboxar för gästande hästar. En respondent berättar att de har ridhuset hopbyggt med stallet och att gästande hästar måste passera igenom stallet när de ska till ridhuset. Hen

önskade att de hade haft någon uppställningsplats för gästande hästar utanför ridhuset. Rid3 berättar om flöden av besökare och elever och att de har som åtgärd att de sätter upp lappar om någon häst får feber.

”Rid2 - kommer de och tränar så får de stå i trailern och vi tar helst inte in dem i stallen. Fåtal gånger så lånar vi ut våra små grushagar och så får de mocka efter sig. Det kan vara om vi har utställningar så kommer det ett sto med föl, men jag vill helst inte att de ska stå i dem heller.”

Detta som Rid2 har som rutin är också ett sätt att hålla isär hästar och smittrisker. Här minskas smittspridningen med många faktorer.

Hinder för ett bättre smittskydd

”Moderatorn -men hur skulle man vilja göra, vad finns det för hinder som gör att man inte kan göra på ett visst sätt?”

”Island2 - det är nog ekonomin, har man plats och råd så skulle man kunna göra det hur bra som helst. Plats och råd, det funkar inte riktigt.”

”Rid3 - Så vi har inte riktigt det problemet men däremot så kan det vara folk som rider på flera ridskolor och om det är någon häst som får feber i stallen så sätter vi direkt upp lappar om det på staldörrarna. Men sen är det också lite upp till de personer som kommer hit. Så det är nog snarare personerna som är vårt största problem.”

Här var det inte många som tänkte på de basala hygienrutinerna. De tänkte stort med ombyggnationer osv och det var även någon respondent som ville ha som en annan respondent, dvs. ett karantänsstall. Rid3 tyckte också att besökare och elever är det största problemet, inte hästarna.

Vaccination

”Moderatorn - tar ni emot ovaccinerade hästar? Vad vaccinerar ni hästarna emot?”

”Island1 - alla våra är vaccinerade, om vi ska tävla internationellt ska man vaccinera sin häst 2 ggr per år och vi har några sådana hästar men de andra vaccineras en gång per år.”

”Trav1 – ja vi har också en policy som vi följer med vaccinering och alla måste vaccineras en gång per år. Men vi har ibland tänkt att vi kanske skulle vaccinera hästarna två gånger per år för hästinfluensa eftersom några av ponnyerna är ute och tävlar så många starter per år, ca 80 st.”

”Rid2 - influensa, botulism, men bara till mina egna men jag rekommenderar botulism och stelkramp. Island2 -samma för oss. Rid3 - stelkrampen tror jag inte

att vi bryr oss om de på de privata hästarna, men ridskolehästarna är A2 och stelkramp, inte botulism.”

”Island2 - vi ger vaccin mot abortvirus till våra ston och vi har fördel att vi har hästarna ute i avskilda hagar året om.”

Ingen av respondenterna tar emot någon häst som inte är vaccinerad mot hästinfluensa. Många av respondenterna följer organisationernas regler gällande vaccinering och tävling. Det är även en del som vaccinerar mot botulism och en respondent som vaccinerar mot abortvirus. Vid vaccinering mot abortvirus gäller det att respondenterna har något slag av avel och dräktigt sto. Två respondenter bedrev också avelsverksamhet på sin anläggning. Det visar sig i tabell 1. att det är relativt många hästar som insjuknar i abortvirus per år.

Synsätt kring en smittskyddspolicy

”Moderatorn - Vad skulle ni vilja ha i en smittskyddspolicy som skulle vara till hjälp för er verksamhet?”

”Trav1 – men det är väl lite det som vi har pratat om, isoleringstid på nya hästar och skriftligt tydlig information till nya besökare och nyanlända till verksamheten både personal och andra och man separerar olika kläder från olika stallar och bra handhygien. Vi har väl egentligen pratat om allt.”

”Rid1 - och att man vågar prata om det, kanske svårt att få med in en policy men att man tar upp och berättar att det är bäst att säga någonting om man är tveksam.”

”Trav1 – sen kanske man kan tänka till policyn att andra smittvägar än bara genom hästarna som t.ex. genom hovslagare och transporter som vi nu har upptäckt men allmänheten tänker nog inte på det. Likaså är det för transportörerna. Och att man belyser andra smittvägar som man i vanliga fall inte tänker på. Veterinärer är oerhört duktiga och man skulle nog ta efter dem lite mer.”

Respondenterna är relativt eniga om vad som skulle behövas i en smittskyddspolicy för häst. Det tar även upp andra delar som önskas: ett faktablad med en sammanfattning av de vanligaste sjukdomarna samt hur de förebyggs och vad som bör göras om smittan dyker upp, hur hanteringen bör ske kring och med en häst som kommer med samtransport/lastbil. De anser även att man bör informera om varför smittskyddet är viktigt för djuren och besättningen.

Övriga reflektioner och synpunkter

”Trav1- Men sen har vi också sprejat skor och varit väldigt noga även fast personer och personal inte har varit i kontakt med hästarna, bara för att minska

risken för spridning och då har jag gått ut med och skrivit att vi har smitta med ringorm på travet men inte i stallet och så här ska ni göra för att minska risken att sprida smittan vidare. Det fick mig att tänka på att vi kan bli bättre på att förebygga smitta i vardagen.”

Respondenterna berättar att de arbetar både proaktivt och reaktivt med förebyggande av smittskydd. Rätt inställning till förebyggandet av smittskydd.

”Island1- När jag var ute och skulle sko en häst, så klappade jag på den som jag skulle sko och så var det en annan person som ringde och sa att det var en annan häst i det stallet som hade ringorm och då kom ägaren själv på- ja just min häst har också ringorm (alla utbrister- åhh nej!)”

Detta som Island1 blev utsatt för verkar inte vara något vanligt fenomen enligt respondenterna.

”Rid1- men minsta misstanke måste man ju prata med varandra. Det kanske är så att man inte pratar med varandra om sådana saker. I alla fall inte helt öppet. Det är lite hysch hysch och man tror att man inte har tagit hand om sin häst ordentligt. Ja men jag börjar ju undra vad det är, eftersom det inte just kanske är den personens fel att hästen fick ringorm men då har den personen en skyldighet att berätta detta så spridningen minskar.”

”Trav1- Ja men det är nästan som att folk tycker att det är lite pinsamt att man har drabbats, jag pratade öppet om det på travet när vi drabbades och sa att rör inte min häst den har ringorm- då trodde folk att man var dum och tänkte att dig vill jag inte träffa på några månader.”

Rid1 och Trav1 hade tankar som leder till ett bra proaktivt tänk kring smittskydd. Det är återkommande med tankar och synpunkter angående informationen och kommunikationen kring smittskydd och att den ofta är bristfällig.

”Island1- men sen så tror jag att det är nog så att många människor är egoistiska och det är många som på ett eller annat sätt är väldigt tävlingsinriktade och att de vill åka med sin häst och tävla men att det kanske är någon förkylning i stallet. Jennifer- men de åker och tävlar ändå. (alla- ja)”

”Rid1 – ja jag tänker också på det att det finns andra sjukdomar som smittar och det är ju mask. Vi har ju så lite med hagar och det var en häst som fick blodmask och vi har arbetat mycket med det. Försökt mocka hagarna noga och haft hö ovanför mark.”

”Rid2- ja jag tycker att det är ett problem med mask. Vi säger ju att alla ska avmaska sina hästar innan de kommer till oss men det blir ändå mask på något vis. Det är så jobbigt med mask och sprider sig så mycket men det är ju skönt att

hästarna inte blir så sjuka i alla fall, om det inte blir för mycket så hästen får kolik.”

Det som Island1 tar upp kommer tyvärr antagligen att hända hur bra man än själv arbetar med smittskydd. Det diskuterades även att ett straff av något slag, som böter eller liknande, skulle införas om någon häst på tävling skulle visa ett positivt test vid provtagning av någon infektion eller annan substans.

Rid1 och Rid2 tar också upp att det är ett problem med smittspridningen av parasiter.

DISKUSSION

I detta avsnitt kommer mina egna reflektioner kring resultatet från fokusgrupperna i ovanstående avsnitt.

Erfarenheter kring utbrott av smitta

Det var vanligt att respondenterna varit utsatta för utbrott av ringorm och det har nog en nära koppling till karaktären av sjukdomen. Ringorm är en mycket smittsam svampinfektion som lätt sprids genom människor, hästar samt miljön och kan poppa upp på nytt igen på mottagliga hästar eftersom sporerna kan överleva under en väldigt lång tid i miljön. Trav1 tog till bra och reaktiva åtgärder vilket gjorde att spridningen minskade drastiskt.

Det var en respondent som hade erfarenhet av att en annan anläggning som låg nära hade drabbats av kvarka. Här är det minst lika viktigt att de tar till åtgärder och tänker sig för, eftersom det kan vara mycket lätt att de själva också kunde ha drabbats genom deras personal (Rosanowski et al. 2012). De gjorde många bra åtgärder och blev inte smittade. Mycket bra reaktivt smittskydd.

Ordet smittskydd

Här var det väldigt många bra reflektioner både kring det proaktiva- och reaktiva smittskyddet. De flesta respondenterna har en positiv inställning och det är även bra att de reagerar enligt den. Jag tycker att Rid2 och Rid3 föregår med gott exempel på ett bra synsätt. Det skiljer sig inte mycket vad de tyckte kring ordet smittskydd, förutom en respondent som hade en annan attityd till smittskydd och det var att hen associerade smittskydd till mycket arbete. Det kan vara förståeligt och verkar dessvärre vara en tendens att det är relativt vanligt med denna inställning och kan vara ett skäl till att förbyggande åtgärder inte följs upp korrekt. Men hur kan man få denna respondent att ändra attityd till smittskydd? Tidigare i teoriavsnittet togs det upp att om fler har en rutin baserad på omtanke och noggrann hästvård och sunt förnuft, så kan de hålla hästen frisk och minska risken för insjuknande (Ather & Greene 2004). Våra val och vårt agerande i vardagen med hästarna är avgörande för hur smitta påverkar andra hästar och människor. Det är bara att utgå från sig själv och göra sitt bästa för sin verksamhet och häst.

Förkylningssymtom och agerande

Det verkade vara lite olika hur respondenternas hantering kring förkylning skedde, men det var flera som tänkte lika var gränsen går för åtgärder kring förkylningssymtom. Något som är tänkvärt var att en respondent inte separerade sina hästar från de andra hästarna vid förhöjd kroppstemperatur, om de inte visade några andra symtom. Skedet med förhöjd kroppstemperatur kan sedan yttra sig i flera olika infektionssjukdomar och därför hade det varit bra att separera hästarna från de friska hästarna för att undvika fler insjuknande hästar (Ather & Greene 2004).

Uppfattning kring allvarlig sjukdom

Flertalet respondenter var mycket oroliga för utbrott av kvarka och de verkade också ha en hel del kunskap kring kvarka. Detta tolkas som en fördel för att påverka smittskyddet på deras anläggningar, eftersom de kanske inte hade varit lika oroliga om de inte känt till bakgrunden till kvarka och dess följder. Det leder sedan troligtvis till att dessa respondenter är mer villiga att arbeta mer med det proaktiva arbetet för minskad spridning. Det var även en respondent som inte hade samma inställning som de andra hade till just kvarka. Hen hade utfört många reaktiva åtgärder och därför också påverkat att spridningen upphörde, vilket var mycket bra. Detta tyder ännu mer på att ett förbyggande och ett reaktivt smittskydd kan ha stor betydelse för förloppet av infektionssjukdomar, men också att hen hade rätt inställning till en början och reagerade utifrån den.

Utrustning

Det skiljer en del på vilka rutiner respondenterna har när det gäller utrustning. Det finns en markant skillnad mellan islandsinriktningen och de andra sporterna. Vad detta beror på vet man inte helt klart men det har förmodligen en koppling till kulturerna inom hästsporterna. Det kan också ha en betydelse hur hästhållare inhyser sina hästar och vad de har för verksamhet. Genom att undvika spridning av t.ex. ringorm är det av hygieniska skäl en betydande anledning att ha separat utrustning till varje häst.

Det är förståeligt hur Island1 tänker kring utrustning i sin verksamhet. Hen har många hästar som kommer och går och genom hen lät det som att det var lönlöst att försöka med någon rutin kring utrustningen eftersom då skulle de behöva ha så många saker. Min tanke är om hen har kunskapen vad som kan göras till förbättrat smittskydd eller om det är hens inställning som utgör hindret.

Nya djur och människor

Reflektionen från Trav1 är intressant och det framgår i diskussionen att hen har tänkt på det här problemet, men inte vetat hur hen ska lösa problemet med gästande hästar och elever. Smittskyddet blir eftersatt när hen säger att de kan duscha hästarna i deras verksamhetsstall (Rosanowski et al. 2012). Ur smittskyddshänseende skulle det vara bättre att hänvisa de gästande hästarna till det andra stallet med dusch. Trav1 berättade även tidigare om deras travverksamhet och rutiner kring nyanlända hästar (karantänsstall osv). Under denna diskussion kring nya djur och människor var det Island1 som gärna ville eftersträva detta upplägg hen fick en ”påminnelse” om att de skulle skärpa sig en del

med deras smittskyddsrutiner. Detta var mycket intressant att sitta och lyssna på, eftersom det är precis det som också är tanken med att ha fler respondenter tillsammans. De kan då inspireras och lära av varandra.

I diskussionen mellan Rid2 och Island2 märks en markant skillnad på hur respondenterna arbetar med smittskydd. Det skiljer mellan vilka risker de är villiga att ta på sin anläggning och att deras synsätt också avspeglar deras beteende kring smittskydd. Det är inte bra att blanda stationära hästar med gästande hästar, eftersom risken för att smitta kan spridas är hög (Ather & Greene 2004).

Det som Rid2 har som rutin kring gästande hästar är en mycket bra smittskyddsåtgärd samt att hen också har en positiv inställning som troligtvis förbygger genom ett bättre beteende med smittskyddsrutiner. Det är ett bra proaktivt arbete där smittspridningen minskas med många faktorer (se vilka faktorer i teoriavsnittet). Det som inte tas upp är hur långt ifrån dessa grushagar är till de stationära hagarna/hästarna. Respondenterna pratar också om att nya hästar ofta blir sjuka eller förkylda när de blir utsatta för nya smittämnen. De menar att de nya hästarna inte har fått något tidigare motstånd mot bakterierna. Deras tankesätt visar att de även har ett synsätt kring detta och att det sedan kan leda till ett positivt proaktivt- samt reaktivt smittskydd (Ather & Greene 2004).

Det är en respondent som berättar att de har ridhuset hopbyggt med stallet och att gästande hästar måste passera igenom stallet när de ska till ridhuset. Hen önskade att de hade haft någon uppställningsplats för gästande hästar utanför ridhuset. Det innebär en stor smittrisk när gästande hästar måste passera verksamhetsstallet varje gång de ska till ridhuset, både för verksamhetens hästar och de gästande hästarna. Smittvägarna bör minskas så gott det går (Rosanowski et al. 2012). Hen hade en tanke kring detta med att ha uppställningsplatser utanför ridhuset och hen påtryckte att det inte alls var bra att ha hästar utifrån som passerar igenom verksamhetsstallet. Det visar också på att hen gärna ville ändra på detta och hade en egen idé, som visar till ett positivt beteende men att det inte var lika enkelt att utföra.

Det är även en respondent som har en tanke om att informera om smittskyddsåtgärder i ett välkomstbrev till ridskolans elever. Även detta är ett proaktivt arbete för förbyggande av smitta. Det skulle förmodligen leda till ett bättre smittskydd både genom ett kortsiktigt- och långsiktigt perspektiv, eftersom det är elever och besökare på en ridskola som har en och betydande roll för hur smittspridningen yttrar sig. Bra proaktivt arbete och idé med att skriva om smittskydd i ett välkomstbrev och förvarna om konsekvenser samt risker. Alla detaljer är viktiga och bidragande till förbättrat och hållbart smittskydd och detta skulle många hästhållare kunna använda sig av inför olika event.

Just under denna diskussion kring nya djur och människor avspeglas varför jag också valde att använda fokusgrupper. Respondenterna kan lära av varandra och uppmuntra varandra till nya tankesätt samt att fler synpunkter kommer fram genom denna metod. Dessa situationer och synsätt hade troligtvis inte dykt upp vid en enskild intervju.

Hinder för ett bättre smittskydd

”Moderatorn -men hur skulle man vilja göra, vad finns det för hinder som gör att man inte kan göra på ett visst sätt?”

”Island2 - det är nog ekonomin, har man plats och råd så skulle man kunna göra det hur bra som helst. Plats och råd, det funkar inte riktigt.”

Alla respondenter i samma gruppmöte som Island2 höll med om att utrymme och ekonomi ofta påverkade deras tankar och även styrde deras beslut kring smittskydd. Jag förstår att det ibland kan vara svårt att alltid göra det bästa och rätta för smittskyddet. Men jag tror även att det finns många människor som inte har vetskapen om vad som kan utföras utan större kostnader eller uppoffringar. Samt att ha vetskap om alla risker som kan vara förödande för en verksamhet eller anläggning. Det är inte alltid att utrymmet för t.ex. nyanlända hästar som avgör om smitta sprids eller inte, utan det kan mycket väl handla om hur den basala hygien sköts mellan hästar och människor.

De tänkte stort med ombyggnationer, plats och att ekonomin hade en stor betydelse. Det var inte många som tänkte på de basala hygieniska rutinerna. Men det finns många detaljer och rutiner kring smittskydd som går lätt att ändra på med rätt inställning och planering. Det var även någon respondent som ville ha som en annan respondent, dvs. ett karantänsstall, vilket är ett positivt synsätt och förmodligen resulterar i ett proaktivt arbete till smittskydd. Rid3 tyckte att besökare och elever är det största problemet, inte hästarna. Intressant tanke eftersom det reaktiva smittskyddet består mycket av individens agerande och beteende (Ather & Greene 2004). Det är förståeligt eftersom det inte är lika lätt att påverka och kontrollera dessa personer som kommer och går på anläggningen. Verksamheter med mycket besökare och elever skulle t.ex. kunna ha avspärrat för besökare och elever till det privata stallet/en.

Vaccination

Ingen av respondenterna tar emot någon häst som inte är vaccinerad mot hästinfluensa. Detta är ett mycket bra proaktivt arbete och det gynnar alla hästar och människor i längden. Alla respondenterna hade liknande synsätt kring vaccinering och de följer även råd och rekommendationer om vaccinering och de följer organisationernas regler gällande vaccinering och tävling. Det var två respondenter som hade avelsverksamhet men det var bara en som vaccinerade mot abortvirus och vilken orsaken var framgick inte.

Synsätt kring en smittskyddspolicy

Under denna fråga var det många bra synpunkter och reflektioner. Respondenterna var relativt eniga om innehållet till en smittskyddspolicy. Många var positivt inställda till en smittskyddspolicy och det verkade som att det var fler som skulle använda sig av den personligen och även till utbildningsmaterial. Det var även en respondent som reflekterade över att det skulle vara bra att skriva om varför det är viktigt med ett bra smittskydd för djuren och besättningen. Just detta med Varför är antagligen extra viktigt eftersom det kan vara lättare att vilja ta till sig om man vet varför det är viktigt och att det

även påverkar andra människor och djur. De sa även att man ska kunna prata öppet om smittor och smittskydd. De menade att det inte ska vara något skamligt om någon blir utsatt för smitta och att det är bättre att berätta om det så också andra kan ta ställning och möjligtvis bli skonade. Väldigt bra reflektion, det är detta som påverkar människors beteende och att de kan ta ställning till ett agerande om de också är medvetna om situationen. Trav1 tar även upp att det kan vara bra att belysa om smittvägar som många i vanliga fall inte tänker på. Även detta är en bra reflektion som påverkar många som inte har kunskapen kring smittvägarna.

Övriga reflektioner och synpunkter

”Trav1- Men sen har vi också sprejat skor och varit väldigt noga även fast personer och personal inte har varit i kontakt med hästarna, bara för att minska risken för spridning och då har jag gått ut med och skrivit att vi har smitta med ringorm på travet men inte i stallet och så här ska ni göra för att minska risken att sprida smittan vidare. Det fick mig att tänka på att vi kan bli bättre på att förebygga smitta i vardagen.”

Här arbetar de både proaktivt och reaktivt med förebyggande av smittskydd. Om alla hjälps åt och tar ställning till situationen, är konsekvent och har en baktanke. Hjälper man inte bara sin egen verksamhet/anläggning utan också andras. Med rätt inställning och agerande så kommer de förmodligen ha en minskad smittorisk framöver (Ather & Greene 2004).

”Island1- När jag var ute och skulle sko en häst, så klappade jag på den som jag skulle sko och så var det en annan person som ringde och sa att det var en annan häst i det stallet som hade ringorm och då kom ägaren själv på- ja juste min häst har också ringorm (alla utbrister- åååh nej!)”

Detta som Island1 blev utsatt för verkar inte vara något vanligt fenomen enligt respondenterna. Det händer att man misstar sig och glömmer viktig information, men om alla hjälps åt och pratar öppet om smittor och sjukdomar, även ser till andras bästa och respektera varandra så minskar risken att fler blir drabbade.

Under en diskussion har Rid1 och Trav1 tankar som leder till ett bra proaktivt tänk kring smittskydd. Det är återkommande med tankar och synpunkter angående informationen och kommunikationen kring smittskydd och att den ofta är bristfällig. När respondenterna pratar om att det kan vara pinsamt att ha blivit smittad eller att man inte pratar om smitta och risker med varandra är en inställning som behöver ändras på. Under min studie så har jag själv fått uppfattningen att människor tycker att det är pinsamt om man har en häst som har drabbats av någon smitta. Det är inget man vill prata om eftersom man tror att människor dömer hästägaren och att man håller tyst för att så få som möjligt ska få reda på att man har drabbats. Vad detta beror på är svårt att säga men en sak är säkert, detta bör ändras på. Effekten av att människor saknar en dialog om smitta och smittskydd leder förmodligen bara till en oönskad effekt där smittan sprids

vidare. Människor behöver samarbeta, vara handlingskraftiga och hjälpa varandra med det proaktiva arbetet och på så sätt också minska smittspridning.

Island1 tar upp att det är många människor som är egoistiska och på ett eller annat sätt är väldigt tävlingsriktade och åker på tävling även om stallet hemma inte är helt fritt från smitta. Om man medvetet åker även om stallet har någon smittsam sjukdom så beror det troligtvis på okunskap eller brist på respekt gentemot hästen, andras hästar samt hästägare. Det kommer förmodligen alltid att inträffa att hästar blir infekterade utan hästägarens vetskap. Det diskuterades även att ett straff av något slag, som böter eller liknande, skulle införas om någon häst på tävling skulle visa ett positivt test vid provtagning av någon infektion eller annan substans. Detta kan vara ett sätt att få hästägare och tränare att tänka till en gång extra innan de åker iväg med sin häst till tävling.

Reflektion utifrån frågeställningar

Vilka tankar har respondenternas gällande smittskydds- och hygienrutiner och vad är det som styr deras beslut kring detta?

Det är svårt att utläsa respondenternas kunskaper kring smittskydd och risker och denna studie inte har i syfte att göra att urskilja vad respondenterna gör eller inte. Mycket av vad de respondenterna säger leder till att de försöker få ett bra proaktivt smittskydd. De flesta har även positiv inställning till smittskydd, vilket även påverkar deras proaktiva och reaktiva beteende (Ather & Greene 2004), (Chenais et al. 2014). Det är även respondenter som har en antydning till sämre attityd till smittskydd och berättar även generellt om vad andra människor har för synsätt till smittskydd och risker. Det går att dra vissa paralleller med författaren (Chenais et al. 2014), där de påvisar att vetskapen om sjukdomar och smittrisker inte är problemet utan det är attityden och beteendet som behöver förändras till en minskad smittrisk.

Det finns en antydning till koppling gentemot respondenternas attityd och beteende som avspeglar påverkan av det proaktiva- och aktiva arbetet med smittskydd.

Vilka faktorer upplevs begränsande för hästhållare vid förebyggandet av smitta?

Här går det att lyfta ett bra exempel ur ett citat som är taget ur resultatdelen:

”Island2 - det är nog ekonomin, har man plats och råd så skulle man kunna göra det hur bra som helst. Plats och råd, det funkar inte riktigt.”

Alla respondenter i samma gruppmöte med Island2 höll med om att utrymme och ekonomi ofta påverkade deras tankar och även styrde deras beslut kring smittskydd. Det är förståeligt att det ibland kan vara svårt att alltid göra det bästa och rätta för att minska smittrisker. Det går att införa ett bra system kring smittskyddsrutiner utan större kostnader eller uppoffringar (Ather & Greene 2004). Det är inte alltid att utrymmet för t.ex. nyanlända hästar som avgör om smitta sprids eller inte, utan det kan mycket väl

handla om hur den basala hygienen sköts mellan hästar och människor (Ather & Greene 2004).

Det var även någon respondent som ville ha som en annan respondent, dvs. ett karantänsstall, vilket är ett positivt synsätt och förmodligen resulterar i ett proaktivt arbete till smittskydd. Rid3 tyckte att besökare och elever är det största problemet, inte hästarna. Intressant tanke eftersom det reaktiva smittskyddet består mycket av individens agerande och beteende (Ather & Greene 2004), (Chenais et al. 2014).

Utveckling av material och metod

Genom att inte kunna dra några långtgående slutsatser kring attityden och synsättet bakom smittskyddet i svenska häststall skulle utförande utvecklas med flera deltagare/respondenter samt fler fokusgrupper. En enkätstudie som förstudie skulle även kunna utveckla studien, som (Ernholm, Nörenmark & Frössling 2014) använde sig av som förstudie.

Framtida studier

Det skulle vara intressant att se över hur smittskyddet hanteras och hur det proaktiva samt reaktiva arbetet utförs till förebyggandet av smitta i svenska stall. Genom en enkätstudie som skulle kunna studeras och analyseras. Det skulle även vara intressant att se om smittskyddsrutiner skiljer sig mellan olika sport discipliner. Hur skulle man kunna utvärdera vilken är den största riskfaktorn med spridningen, är det kanske människors beteende och hur påverkar man det?

Slutsats

Majoriteten av respondenterna som deltog i studien har en bra och sund inställning/attityd till smittskydd och det är även många som försöker tänka proaktivt kring smittskydd. Utifrån denna studie kan jag inte dra några större eller generella slutsatser. Det finns en antydning till koppling gentemot respondenternas attityd och beteende som avspeglar påverkan av det proaktiva och aktiva arbetet med smittskydd. Det finns även en antydning till skilda attityder mellan respondenterna till det proaktiva smittskyddet inom de olika disciplinerna.

Faktorer som upplevs begränsande till en högre nivå av smittskydd är platsbrist på anläggningen för t.ex. karantänstall eller en skild egen hästhage med minst 45 meter från de andra hästhagarna (Ather & Greene 2004). Verksamhetens ekonomi är även en faktor som upplevs begränsande.

Det var även många respondenter som hade många bra tankar och synpunkter till utförandet av en allmän smittskyddspolicy inom området häst. Respondenterna var relativt eniga om vad en smittskyddspolicy för häst skulle behöva innehålla.

De anser även att man bör informera och trycka på varför smittskyddet är så viktigt för djurbesättningen och personalen samt hur kommunikationen och dialogen kan hanteras runt smittskydd.

FÖRFATTARENS TACK

Stort tack till min handledare Ulf Hedenström som har hjälpt och stöttat mig genom detta arbete. Tack till Gittan Gröndahl för din handledning, erfarenhet och för plats av mötet hos er på SVA. Jag vill även tacka Susanne Lundesjö-Kvart för coachning genom utförandet av min kvalitativa studie. Tack till Malin Connysson av guidningen genom kursen och till sist vill jag även tacka alla respondenter som har en avgörande betydelse i mitt arbete.

REFERENSER

Litteratur

Ather, J. & Greene, E.A., 2004. *Tools for Promoting Biosecurity in Vermont's Equine Community*. The university of Vermont. Kontakta författaren Ellinor Fuchs vid önskemål om läsning.

Chenais, E., Boqvist, S., Sternberg-Lewerin, S., Emanuelson, U., Ouma, E., Dione, M., Aliro, T., Crafoord, F., Masembe, C. and Stahl, K., 2014. *Knowledge, Attitudes and Practices Related to African Swine Fever Within Smallholder Pig Production in Northern Uganda*. National Veterinary Institute, S-751 89.

Firestone SM, Schemann KA, Toribio JA, et al. 2011. *A case-control study of risk factors for equine influenza spread onto horse premises during the 2007 epidemic in Australia*. *Prev. Vet. Med.*, 100(1):53–63.

Ernholm, L. Nörenmark, M., Frössling, J. 2014. *Focus groups on biosecurity on Swedish livestock farms*. National Veterinary Institute.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2010. *En stärkt vetenskaplig bas för veterinär sjukdomsberedskap*. Publikationsnummer 642-14.

Rosanowski, S.M., Rogers, C.W., Cogger, N., Benschop, J., Stevenson. M.A., 2012. *The implementation of biosecurity practices and visitor protocols on non-commercial horse properties in New Zealand*. *Prev. Vet. Med.*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.prevetmed.2012.05.001>

Böcker

Gillham, B. 2008. *Forskningsintervju, tekniker och genomförande* ss. 95-97

Grabriele A. Landolt, Hugh G.G. Townsend, and D. Paul Lunn. *Equine Infectious Diseases, Second Edition (2014)* 141-151.e7. doi:10.1016/B978-1-4557-0891-8.00013-0

Lundesjö-Kvart, S. 2013. *Ridlärarens pedagogiska praktik – en verksamhetsteoretisk studie*. Uppsala Universitet. ISBN 978-91-506-2362-8.

Victoria Wibeck, 2010. *Fokusgrupper*. ss.178.

Personligt meddelande

Gittan Gröndahl, VMD, Statens veterinärmedicinska Anstalt, SVA, 2014-10-13.
Gruppdiskussion.

Internet

Jordbruksverket (2015-06-17). Anmälningsskydd av vissa djursjukdomar och smittämnen.
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/sjukdomarochsmittskydd/anmalningsplikt/sjukdomsstatistik.4.4ef62786124a59a20bf80001409.html> [2016-05-14]

Jordbruksverket (2015-03-24). Statistik över indexfall av anmälningsskyddade djursjukdomar.
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/sjukdomarochsmittskydd/anmalningsplikt/sjukdomsstatistik.4.4ef62786124a59a20bf80001409.html> [2015-04-13]

Jordbruksverket (2014-01-15). Zoonoser.
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/sjukdomarochsmittskydd/smittamellanmanniskaochdjurzoonoser.4.4eea2b6311f3b931ba4800032.html> [2015-05-03]

Universitetsdjursjukhuset (2015-02-17). Inför besök på hästkliniken.
<http://www.universitetsdjursjukhuset.se/sv/hastkliniken/infor-besok-pa-hastkliniken/>
[2015-05-02]

Smittsäkra.se. Varför är smittskydd viktigt? <http://www.xn--smittsakra-02a.se/not/kunskapsbank-for-notkreatursbesattningar/varfor-ar-smittskydd-viktigt/>
[2015-04-13]

SVA (2011) Sjukdomsrapportering, ringorm, kvarka och hästinfluensa.
http://www.sva.se/globalassets/redesign2011/pdf/om_sva/publikationer/sjukd_rapp2011_low.pdf . SVA:s rapportserie 23 ISSN 1654-7098 [2015-05-02]

SV A (2014-02-12). Luftvägssjukdomar, virus.

<http://www.sva.se/djurhalsa/hast/luftvagssjukdomar> [2015-05-02]

SV A (2014-09-23). Hudsjukdom, ringorm.

<http://www.sva.se/djurhalsa/hast/hudsjukdomar?lid=25027> [2014-11-30]

SV A (2015-04-27). Kvarka.

<http://www.sva.se/djurhalsa/hast/luftvagssjukdomar?lid=25057> [2015-03-15]

Intervacc (2014-03-25). Vaccin, Strangvac mot Kvarka.

http://intervacc.com/index.php?option=com_content&view=article&id=125&Itemid=243&lang=sv [2016-04-18]

SV A (2015-03-27). Epizooti.

<http://www.sva.se/djurhalsa/epizootier> [2015-05-02]

SV A (2015-12-08). Afrikansk hästpest.

<http://www.sva.se/djurhalsa/epizootier/afrikansk-hastpest1> [2016-05-14]

Bilaga 1

Möte - synsätt smittskydd

Upplägg: Strukturerad intervjuguide

Mötet (1,5 tim)

Introduktion

Hälsar alla välkomna och presentation.

Presenterar projektet

- Vad materialet ska användas till och varför studien genomförs
- Varför deltagarna valts ut
- Frågor?

Anonyma, vi är inte ute efter riktiga eller felaktiga åsikter

Diskussion

Inledning hur det går till

Öppningsfrågor

(snabba svar, känna tillhörighet, fakta)

Vad har ni för slags verksamhet och hur länge har ni haft verksamheten?

Introduktionsfråga

(Introducera ämne, underlätta interaktionen i gruppen, öppna frågor)

Har ni egna erfarenheter, eller har ni någon som ni känner som har drabbats av sjukdomsutbrott med allvarlig påverkan på verksamheten?

Vilken smitta?

Om ja, berätta mer om erfarenheten.

Övergångsfråga

(Större perspektiv, medvetna om hur andra betraktar det)

Vad tänker ni på när ni hör ordet smittskydd?

Nyckelfrågor

(2-5st, frågas när 1/3 av tiden eller halva tiden har gått)

Vad uppfattar ni som en allvarlig smittsam sjukdom?

Vad skulle vara värst att drabbas av?

(sjukdomar)

Hur ser ni på förkylningssymtom och hur hanterar ni det?

Anknytning till stallet. T.ex. om de har en hängig häst med ökat näsflöde..?

(Isolering)

Hur tänker ni kring hästarnas utrustning?

(stallrutiner, utrustning?)

Flöden av nya djur och människor i stallet. Hur skulle rutinerna kunna se ut?
(Hinder? Fördelar och möjligheter?)

Hur ser ni på det här med vaccinering?
Tar ni emot ovaccinerade hästar till er anläggning?

Vad vaccinerar ni era hästar emot?
(Vaccinationer mot vad?)

Vad tycker ni att hästhållare uppfattar som hinder för att ordna en högre nivå av smittskydd och hygien på en anläggning?

Vad skulle ni vilja ha i en smittskyddspolicy? Till hjälp för er verksamhet?

Avslutning

(Summering av assistent eller moderator. Något som behöver betonas mer eller tonas ner?)

Slutfråga

Är det någon som vill tillägga något?

Avrundning

Tack så jättemycket!

Reseblanketter delas ut. Skickar feedback om det är någon som är intresserad av det.

DISTRIBUTION:

Sveriges Lantbruksuniversitet

Hippologenheten

Box 7046 750 07 UPPSALA

Tel: 018-67 21 43

Swedish University of Agricultural Sciences

Department of Equine Studies

Box 7046 750 07 UPPSALA

Tel: +46-18 67 21 43
